

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

EXAMENSARBETE
UÖÄ 008 15 hp
HT 2011

Litteraturbank för de tidiga skolåren

Literature Bank for the Early School Years

Marie Nilsson

Handledare: Magnus Jansson
Examinator: Olof Rubensson

Utvecklingsarbete

Sammandrag

Marie Nilsson

Litteraturbank för de tidiga skolåren

Literature Bank for the Early School Years

Förutom i denna rapport har utvecklingsarbetet presenterats vid oppositionsseminarium 2012-01-12 på följande sätt: En Powerpoint presentation som beskriver mitt arbete kring litteraturbanken och vad den kan bidra till i undervisningen. Uppvisande och presentation av litteraturbanken. Samt en utställning med ett urval av böcker och dess konkreta uppgifter.

2011

Antal sidor: 28

Eftersom man aldrig kan förutspå vilka frågor och funderingar en bok kan väcka hos en elevgrupp ska man aldrig använda sig av en bok för högläsning som man själv tidigare inte har läst. Jag har i mitt utvecklingsarbete läst in mig på barnlitteratur, gjort en sammanställning av dessa verk och utvecklat en litteraturbank för de tidiga skolåren med hjälp av Microsoft Visual studio 2010. Efter att jag har läst ett skönlitterärt verk har jag utformat en rad diskussionsfrågor som man kan föra löpande med högläsningen och en konkret uppgift att arbeta vidare med efter att man har läst boken. Sedan har verken med dess diskussionsfrågor och konkreta uppgift kopplats till Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11. Slutligen har jag gjort dessa verk sökbara efter givna kriterier, så att man snabbt och enkelt ska kunna hitta en lämplig bok att arbeta med i klassrummet.

Nyckelord: utvecklingsarbete, litteraturbank, Lgr 11, litteraturundervisning, barnlitteratur, boksamtal

Innehåll

Sammandrag.....	2
1 Inledning.....	4
2 Bakgrund	6
2.1 Forskning.....	6
2.2 Litteraturbankens pedagogiska uppgift	7
3 Arbetet med litteraturbanken.....	11
3.1 Val av litteratur.....	11
3.2 Sammanställning av litterära verk.....	12
3.3 Val av programvara.....	13
4 Litteraturbankens utformning.....	15
4.1 Startside.....	15
4.2 Lägg till bok	15
4.3 Sök bok.....	22
5 Utvärdering av arbetet	24
6 Tack	26
Källor.....	27
Facklitteratur	27
Skönlitteratur	27

1 Inledning

Idén att utveckla en litteraturbank kom sent en kväll efter att jag hade gått och lagt mig. Längre hade jag gått och grubblat och nästan vändats över vad jag skulle skriva om utan att vara i närheten av någon idé. Att jag ville göra ett utvecklingsarbete kände jag tidigt då jag ville göra något som jag skulle ha konkret användning av i mitt framtida yrke som pedagog för de tidiga åldrarna, men om vad?

Det har i tidigare kurser inom inriktningen Språk och språkutveckling diskuterats om att elever ska läsa mycket litteratur då det gynnar den egna språkutvecklingen, genom enskild läsning men även genom högläsning. Vi har läst kurser inom barnlitteratur men har kommit i kontakt med väldigt få böcker och jag har länge känt att min egen barnlitteraturkunskap är bristfällig. Något som flera lärare har uppmanat till, är att aldrig läsa en skönlitterär bok för en elevgrupp, som man själv aldrig tidigare har läst. Första gången som du öppnar och läser en bok, ska alltså inte vara för en elevgrupp. Detta för att du aldrig på förhand kan veta vad en bok kommer att handla om och vilka tankar som boken kan väcka hos eleverna. För att inte försätta sig själv i obehagliga situationer, ska du alltså alltid själv läsa boken först för att vara väl inläst på vad boken handlar om. Dessa visdomsord har legat och grott hos mig under utbildningens gång och så kom jag fram till mitt utvecklingsarbete.

Mitt utvecklingsarbete kallar jag för *Litteraturbank för de tidiga skolåren* och har bestått av att jag har läst barnlitteratur som lämpar sig från förskoleklass upp till årskurs 6, då detta är min åldersinriktning. Jag har sedan skrivit kortfattat vad varje enskild bok handlar om, för att sedan föra in alla böcker i ett dataprogram och göra all information om varje enskild bok sökbar. I banken läggs även lämpliga diskussionsfrågor in, en konkret uppgift, samt citat ur det centrala innehållet i *Lgr 11* som uppgifterna och diskussionerna faller in under. I denna bank kan man sedan söka efter barnlitteratur efter några givna sökkriterier som kommer att beskrivas mer utförligt under rubrik 4.3.

Det här är ett arbete som kommer att löpa under hela mitt verksamma yrkesliv, då banken aldrig kommer bli komplett, utan det kommer alltid gå att lägga in ny litteratur som jag har läst. Om exempelvis en ny bok kommer till min kännedom, kan jag välja att lägga in information om den boken i banken så att även den blir sökbar för framtida undervisning.

Det jag har utvecklat är en litteraturbank som jag själv kan använda mig av i mitt framtida pedagogyrke. Andra pedagoger kan också söka i min privata bank och få tips om litteratur att använda i undervisningen, men grundtanken om att man aldrig ska arbeta med en bok som är okänd för en själv kvarstår. Idéer kan man få, men man måste ändå alltid läsa boken själv först och själv fundera över om diskussionsfrågorna och den konkreta uppgiften passar för ens egen undervisning.

Syftet med litteraturbanken är att jag på förhand har läst in mig på barnlitteratur och på så sätt redan där har en inre bank i mitt huvud över exempel på barnlitteratur som finns att tillgå. Genom att sammanställa alla dessa verk, gör jag litteraturen användbar även för framtida undervisning, då mina tankar och idéer finns samlade och nedskrivna i en gemensam bank som dessutom är sökbar.

2 Bakgrund

Jag kommer nu att ta upp lite kortfattat vad forskningen säger kring barnlitteratur och vad sagor och högläsning bidrar till sett ur ett utvecklande perspektiv. Sedan kommer jag att koppla detta vidare till min litteraturbank för att se vad den kan bidra till och utveckla hos en elevgrupp.

2.1 Forskning

Att läsa litteratur är positivt ur många aspekter skriver litteraturvetaren Lena Kåreland (2009). Hon skriver att skönlitteratur förmedlar stämning och öppnar upp människors fantasiförmåga, samt bidrar till kunskap och insikt i olika ämnen och frågor. Kåreland skriver även att den egna personligheten utvecklas och formas med hjälp av litteratur. Även småbarnspedagogen och föreläsaren Ann Granberg (1996) skriver om litteraturens många pedagogiska syften och då främst i form av högläsning. Enligt Granberg bidrar högläsning till att barn lättare utvecklar empati, medkänsla och inlevelse, samt att de även utvecklar en förmåga till abstrakt tänkande. Något som lärare i tidigare kurser inom inriktningen Språk och språkutveckling har uppmanat till, är att aldrig läsa en bok för en elevgrupp som du själv inte tidigare har läst, då du aldrig vet vad boken kommer handla om eller vilka tankar och funderingar som kan väckas hos eleverna. Ett exempel på att man bör vara väl inläst på boken innan man läser den för en elevgrupp är *Pippi Långstrump* skriven av Astrid Lindgren. En rolig och charmerande bok på många sätt, men även en bok där Pippi beskriver sin pappa som "negerkung". Är det ett ord som är accepterat idag och hur ska man hantera situationen när ett sådant ord dyker upp i skönlitteraturen? Ska ordet förbises, eller är det läge att lyfta det till diskussion, för att uppmärksamma elevgruppen på att detta är ett ord som inte längre är accepterat i samhället? Genom att själv ha läst boken i förväg kan man förbereda sig på denna typ av problem och utveckla discussionsfrågor kring det. Aidan Chambers är författare och föreläsare och han ser skönlitteratur som en stor och viktig del i undervisningen och menar att för att man ska känna trygghet i den egna pedagogrollen, ska man vara väl inläst på boken innan man börjar diskutera den (1993:67).

Att diskutera barnlitteratur handlar inte bara om att diskutera vad boken handlar om och att lyfta och problematisera begrepp som omnämns i verket. Att diskutera litteratur handlar även om att gå in på hur berättelsen är uppbyggd och fundera över vad detta tillför boken och dess handling. Maria Nikolajeva (2004) är professor i barnlitteratur och går in på barnbokens struktur och uppbyggnad utifrån bland annat karaktärsbeskrivning, händelseförlopp, berättandeperspektiv och berättarteknik. Genom att lyfta bokens alla egenskaper, tekniker och mönster får verket en djupare innebörd mot vad det annars hade fått.

Att lyssna till högläsning av sagor är något som de flesta människor uppskattar menar Granberg (1996) och orden "Det var en gång" som är välkända från folksagorna, har en magisk inverkan på många av oss. Sagor har använts i alla tider för att samla människor och för att finna en sann gemenskap. Granberg (1996) skriver att barnet utvecklas mentalt och växer på både ett känslomässigt och ett intellektuellt plan när man arbetar med litteratur i form av högläsning. Självförtroendet ökar då man ska ge öppen respons på det lästa genom att återberätta det som har hänt och ge sin egen synvinkel i frågor som berör boken. Genom litteraturen i sig och de gemensamma diskussionerna utvecklas även barnets ordförråd. Vidare skriver hon att empati, medkänsla och inlevelse utvecklar sig på ett lättare sätt för barn som får delta vid sagoberättande.

2.2 Litteraturbankens pedagogiska uppgift

Granberg (1996:47) beskriver sagostundens pedagogiska uppgift utifrån tio begrepp: underhållande, gruppstärkande, språkutvecklande, jagstärkande, koncentrationsstärkande, kunskapsförmedlande, kulturbärande, intresseväckande, fantasigrundande och empatieggande. Dessa begrepp ser jag som centrala delar även för min litteraturbank och nedan beskriver jag dessa begrepp utifrån litteraturbanken.

Underhållande

När jag för två år sedan läste Granbergs *Småbarns sagostund* (1996) för första gången, blev jag inspirerad av den fantasi och kreativitet som Granberg skriver att sagostunden för med sig. Att ha sagostund innebär inte bara att läsa en bok, utan innefattar även en härlig gemenskap och en rofylld tillvaro, som blandas med känslor, spänning och funderingar. Granberg skriver att man

kan använda sig av specifika ting som symboliserar att något mysigt och spännande är på gång och en symbol hon använder sig av är en sagokoffert (1996:55). Jag har därför valt att under introduktionen av min litteraturbank även införskaffa en sagokoffert. Syftet är att när jag själv ska ha sagostund med mina elever, ska jag börja med att lägga ner boken tillsammans med uppgifternas material i sagokofferten. På så sätt blir hela stunden spännande och en förväntan byggs upp då ingen vet vad för bok som kan tänkas ligga i kofferten. Jag har även dekorerat en hatt med sagofigurer och stjärnor, även denna som en symbol för att det nu är dags för sagostund.

Gruppstärkande

Till varje bok i min litteraturbank har jag med hjälp av Chambers (1993) utformat diskussionsfrågor, frågor som har som syfte att repetera vad som har hänt i berättelsen, men även frågor vars syfte är att eleverna ska diskutera vad de tror kommer hända längre fram. Jag har även formulerat frågor som går in på teman och olika berättarstrukturer och här har jag tagit hjälp av Nikolajeva (2004). Genom att föra diskussioner kring verkets handling, karaktärer och struktur stärks gruppen då man ska lyssna till vad ens kamrater har att säga om boken, samt att man själv vågar uttrycka sin egen mening.

Språkutvecklande

Genom att läsa böcker och lyssna till högläsning kommer eleverna i kontakt med nya begrepp som behandlas i ett konkret sammanhang och det blir lättare att ta till sig och förstå dessa nya ord och begrepp. Exempelvis *Krukmakarens dotter* skriven av Inger Rydén utspelar sig i "träskmarkerna", ett begrepp som barn i den svenska kulturen kanske inte kommer i kontakt med annars. I berättelsen blir det väldigt tydligt vad en träskmark är, då byborna försörjer sig på krukor som de tillverkar av leran som de får från träsket.

Jagstärkande

Till varje bok har jag utformat en konkret uppgift som kan utföras i samband med läsningen av boken. Uppgifterna är utformade för att vara så varierande som möjligt. Någon uppgift är inom ämnet bild, medan en annan är inom hem- och konsumentkunskap. Allt för att alla någon gång ska känna att man arbetar med något som är direkt givande för en själv så att möjlighet ges till att utveckla den egna individen.

Koncentrationsstärkande

I elevgrupper märker jag ofta att eleverna lyssnar mer fokuserat om läraren har något spännande att förmedla, och med en skönlitterär bok kan du ta med eleverna till platser de aldrig har sett förut och de kan få uppleva saker de aldrig kommer att få uppleva i det verkliga livet. Genom att man bjuder eleverna på dessa upplevelser blir de engagerade att lyssna och nyfikna på att uppleva och då stärks även koncentrationsförmågan.

Kunskapsförmedlande

Lgr 11 har ett stort en viktig plats i litteraturbanken, då jag till alla böcker har utformat en konkret uppgift, vars syfte är att vara kopplad till det centrala innehållet i kursplanerna. Till exempelvis *Plupp och vårfloden* skriven av Inga Borg har jag utformat en forskningsuppgift om några svenska djur- och fågelarter, vilket berör det centrala innehållet i de naturorienterande ämnena för årskurs 1–3 "Djur och växter i närmiljön och hur de kan sorteras, grupperas och artbestämmas samt namn på några vanligt förekommande arter." (Lgr 11:112).

Kulturbärande

I litteraturbanken har jag tagit med litteratur från vår egen kultur som *Och?* skriven av Bitte Havstad, litteratur som utspelar sig i svensk kultur men under en annan tid som *Alla vi barn i Bullerbyn* skriven av Astrid Lindgren, litteratur om personer med annan kulturell bakgrund som *Mehmet och Lilla Luna* skriven av Gunna Gråhs, samt litteratur som utspelar sig på annan plats i en annan tid som *Krukmakarens dotter* skriven av Inger Rydén. Genom att variera litteraturen får eleverna ta del av olika kulturer och se skillnader mellan förr och nu. Detta för att få ett interkulturellt arbetssätt i klassrummet.

Intresseväckande

Redan från början har jag valt att ta med några böcker från bokserier, exempelvis *Sagan om Sune* skriven av Anders Jacobsson och Sören Olsson samt *Alla älskar Sigge* skriven av Lin Hallberg. Båda dessa böcker samt ett flertal andra, är första boken i olika bokserier. En tanke med dessa böcker är att skapa ett intresse särskilt hos elever som inte har något eget läsintresse sedan tidigare. Genom att läsa första boken i en bokserie, kan man väcka ett intresse och kanske få

eleven att fortsätta läsa böcker inom samma serie. Syftet är inte att låsa eleven till en och samma författare eller genre, vilket Chambers (1993) skriver att man ska vara försiktig med att uppmuntra, utan att få igång själva läsningen.

Fantasieggande

Några uppgifter har jag valt att utforma bild- eller skrivuppgifter till, där boken ska fungera som en inspirationskälla till att utforma en egen berättelse inom samma område, eller skriva en egen fortsättning på en bok med öppet slut.

Empatigrundande

Genom sagor kan barnet lära sig känna empati, det kanske är lättare att identifiera sig och sympatisera med ett djur i en saga, än att bli tillsagd av en vuxen hur man ska föra sig socialt och behandla sina medmänniskor. Genom att exempelvis höra en berättelse om ett djur som är ledset och känner sig utanför, kan det för barnet vara lättare att identifiera sig med djuret och känna medkänsla för detta djur och på så sätt själv tänka på hur man behandlar andra. *Pricken* skriven av Margret Rey är en bok som jag valt att ta med i min litteraturbank då den behandlar frågan om att vara annorlunda och att bli accepterad och älskad för den man är.

3 Arbetet med litteraturbanken

Utformningen av litteraturbanken har bestått av tre olika delar. Den första delen har varit att välja ut litterära verk och att läsa dessa. Efter att jag läst en bok har jag skrivit en kort sammanställning om bokens handling, funderat ut diskussionsfrågor, utformat en konkret uppgift, samt kopplat dessa uppgifter till det centrala innehållet i kursplanerna i *Lgr 11*. Jag har även kategoriserat boken efter genre, tema, berättarstruktur och åldersanpassning. Slutligen den tredje och sista delen har handlat om den tekniska utformningen av själva litteraturbanken, där banken ska utformas och designas och där all litteratur ska läggas in och all information ska bli sökbar. Samtliga tre delar har jag arbetat parallellt med och nedan följer en redogörelse för detta arbete.

3.1 Val av litteratur

Tidigt i arbetet med litteraturbanken besökte jag stadsbiblioteket och lånade hem böcker som jag själv haft kontakt med som barn och har goda minnen ifrån, böcker som *Den fula ankungen* av H.C. Andersen, *Lilla spöket Laban* av Inger och Lasse Sandberg och *Pricken* av Margret Rey med många fler. Detta för att så snabbt som möjligt komma igång med banken och finna inspiration till utformningen av de konkreta uppgifterna. Jag har även bett barn och pedagoger på en skola för årskurs 1–5 komma med förslag på bra böcker. Svenska barnboksinstitutet (Sbi) ger varje år ut en *Bokprovning*, där man kan bli tipsad om populär litteratur som getts ut under det senaste året. Enligt bokprovningens dokumentation från 2010 har mycket gått igen och varelser som zombier, detektiver, vampyrer och varulvar har åter blivit populära i barnboken och jag har då tagit med böcker som *Nattens barn Vampyrfesten* av Benni Bødker och *Varning för X-ligan* av Peter Gissy. Även hästböcker är något Sbi skriver att många läsare efterfrågar vilket då har gett *Alla älskar Sigge* av Lin Hallberg och *Vitnos det lilla russet* av Marie Louise Rudolfsson varsin plats i banken. Genom bokprovningen har jag även fått tips om böcker med en etnisk mångfald som *Mehmet och lilla Luna* av Gunna Grähs, något som jag gärna ville få med i min litteraturbank. Många böcker beskriver även den typiska kärnfamiljen som *Eva och Adam* av Måns Gahrton och *Alla vi barn i Bullerbyn* av Astrid Lindgren. Från bokprovningen har jag fått tips om böcker som berättar om andra familjeförhållanden där exempelvis föräldrarna är

frånskilda som *Sorgfjäril* skriven av Ingelin Angeborn och *En hemlig vän* skriven av Katarina Genar.

En populär genre enligt litteraturvetaren Lena Kåreland (2009) är fantasy, berättelser som utspelar sig i främmande världar och som handlar om gestalter som inte finns i vår vanliga värld. I dessa berättelser sker ett möte mellan vad som är gott och ont. Fantasy är därför en genre som jag sett till att få med i min litteraturbank, då dessa böcker skildrar en värld som är bortom vår egen och på så sätt blir spännande och mystisk för barnen. Kåreland skriver att litteratur fungerar fantasieggande för individen och då är fantasy en genre som kommer väl till användning när man vill jobba med fantasi och kreativitet. Böcker som jag har tagit med under genren fantasy är bland annat *Häxorna* skriven av Roald Dahl, *Fablehaven den förbjudna skogen* skriven av Brandon Mull samt Astrid Lindgrens *Mio min Mio* och *Bröderna Lejonhjärta*.

3.2 Sammanställning av litterära verk

Efter att en bok valts ut och jag läst den, har jag skrivit in den information som jag vill ha med i litteraturbanken i ett separat Word-dokument (se vidare under rubrik 4.1). Kontinuerligt med läsningen har jag funderat ut lämpliga diskussionsfrågor till boken. Det går att analysera en bok väldigt ingående, men tanken med mitt arbete är inte att i förväg analysera varje enskild bok på djupet, utan det är tänkt för elevgruppen att göra då man enligt Chambers (1993) ska se varje elev som en kritiker och ge utrymme till att analysera och diskutera litteratur. De diskussionsfrågor som jag fört in i banken är förslag på frågor samt lite tankar om vad man kan fundera vidare kring.

När det gäller diskussionsfrågor, har jag valt att ha med diskussionsfrågor efter varje kapitel, med syfte att repetera vad som har hänt, fundera över vad som kan tänkas hända längre fram i berättelsen samt hur man själv kan tänkas reagera och agera i en liknande situation. Fokus har lagts på öppna frågor, som inleds med *vad*, *varför*, *hur*, *när* och *vem*. Dessa frågor kan inte besvaras med ja eller nej, vilket resulterar i att eleven får fundera över sitt svar och komma boken lite mer inpå livet. I slutet av varje bok finns ytterligare några diskussionsfrågor med fokus på disposition, vem det är som berättar, vems berättelse det är, var historien utspelar sig någonstans,

om man har läst liknande sagor förut, samt om man ser några mönster eller kopplingar. Dessa frågor har jag konstruerat utifrån Chambers (1993:111–119).

Till varje bok har jag funderat ut en konkret uppgift att arbeta med och till uppgiften har jag skrivit en materiallista samt kopplat denna uppgift till det centrala innehållet i kursplanerna i *Lgr 11*. Tanken är inte att man till alla böcker måste föra diskussionsfrågor och arbeta med den konkreta uppgiften, man kan göra det ena eller andra eller både och. Valet är upp till hur pedagogen väljer att utforma lektionen, diskussionsfrågor eller en konkret uppgift. Men möjlighet ska finnas att arbeta med boken på flera olika plan, då alla elever lär och tillägnar sig ny kunskap på olika sätt.

3.3 Val av programvara

Det första problem jag stötte på med utformningen av min litteraturbank var den tekniska delen. Redan när jag kom på idén fick jag en vision om hur banken skulle se ut och vad som skulle vara sökbart, men att det skulle kräva så mycket jobb hade jag nog aldrig kunnat föreställa mig. Den första utmaningen blev att komma på ett lämpligt program att bygga hela databasen i. Det första tips jag fick var att använda mig av Microsoft Access, ett program som ingår i Office-paketet och som med andra ord är ett lättillgängligt program för vilken datoranvändare som helst. Jag slog igång programmet som jag aldrig tidigare hade sett och funderade, var ska jag börja? Ganska snabbt konstaterade jag att det skulle ta flera veckor att klicka sig fram på måfå och förstå vad jag ens sysslade med. Jag gick då ut på internet för att studera några videoklipp på youtube.com om hur man kommer igång med Access. Jag fick välja klipp på måfå och så småningom hittade jag presentationer inlagda från SimonSezIT.com. Dessa klipp var behagliga att titta på, då personen som instruerade hade en lugn och lättsam röst och jag kunde enkelt följa med i instruktionerna. Jag tittade på de först klippen och började känna att det här kan fungera om de bara kommer fram till det som jag faktiskt är intresserad av. Men så hände det, det var bara de första klippen som var gratis, resten fick man köpa. Hur skulle jag nu gå vidare?

Mitt nästa tips var att använda mig av Microsoft Excel, även detta ett lättillgängligt program för många datoranvändare då det ingår i Office paketet. Problemet var att jag skulle behöva lägga in

väldigt mycket information, då några böcker har en lång materiallista medan andra har väldigt många diskussionsfrågor. Excel är uppbyggt i form av ett stort blad med celler i ett rutnät och om så mycket information skulle läggas in i dessa små celler så skulle Excelbladet bli väldigt stort och väldigt svåröverskådligt. Så någon närmre undersökning av Excel blev det aldrig.

Nästa program som kom till min kännedom var Microsoft Visual Studio 2010, ett program som en nära vän, Gustaf Rylander Gerdeman, rekommenderade. Programmet finns att ladda hem gratis från Microsofts hemsida och är på så sätt också ett tillgängligt program för många datoranvändare. Gustaf hjälpte mig att få hem programmet och få igång några enkla funktioner. Jag lämnades sedan ensam med Visual Studio, ett program som jag varken hade sett eller hört talas om förut. Boksidan bestod för tillfället bara av en grå bakgrund med tre knappar på som det stod *button 1*, *button 2* och *button 3* på. I koderna låg det även korta textsnuttar som *Askungen handlar om...* och *lämplig uppgift är...* Men hur skulle jag nu fortsätta? Dagen efter det att jag hade laddat hem programmet satte jag mig och tittade på den gråa sidan. Menyfält fanns överallt och efter att ha blickat över alltsammans en lång stund började jag scrolla i ena kanten av sidan, *background color* stod det på ett ställe. Jag gick in under rubriken och placerade markören ovanför *red* och hela sidan blev röd. Jag jublade högt och tittade stolt på skärmen framför mig, jag hade lyckats att i ett program som jag varken sett eller hört talas om tidigare få bakgrunden att lysa i det klaraste rött. Nu började jag för första gången känna att uppstartandet av min litteraturbank faktiskt kunde vara möjlig att genomföra, samtidigt som jag insåg att steget från att få sidan röd till att få en fullt fungerade sökmotor var väldigt stort.

4 Litteraturbankens utformning

Under utvecklingsarbetets gång har jag dels läst barnlitteratur dels sammanställt informationen i separata Word-dokument för varje läst verk. Fortlöpande under bearbetningen av litteraturen har jag arbetat med Microsoft Visual Studio 2010 tillsammans med min vän, Gustaf Rylander Gerdeman, som är kunnig inom programmering. Tillsammans har vi utformat en litteraturbank där de böcker jag har läst har lagts in och sedan gjorts sökbara utifrån några utvalda kriterier.

Litteraturbanken är utformad som en sökmotor innehållande tre flikar: *startside*, *lägg till bok* och *sök bok*. Nedan följer en beskrivning av varje enskild flik och dess funktion för banken.

4.1 Startside

Den första fliken fungerar endast som en presentationssida, där bilder på några av bankens böcker finns med, samt en kort presentation av vilka som skapat litteraturbanken.

4.2 Lägg till bok

Den andra fliken är den flik som fyller flest funktioner. Här fyller man i all information om boken i förbestämda *textboxar*, som presenteras vidare nedan. Men det är även denna flik man kommer till när man på *Sök bok*-fliken, som presenteras under nästa rubrik, genomför en sökning i litteraturbanken. Denna flik går alltid att fylla i ytterligare information i, så det går med andra ord även att redigera uppgifterna om boken direkt när du kommit till den genom en sökning. De ifyllningsfält som finns på *Lägg till bok*-fliken är:

Titel

Bokens titel samt en bild på bokens omslag, för att lätt kunna känna igen boken utifrån dess utseende.

Författare

Författarens för- och efternamn.

Utgivningsår

Det år som boken gavs ut för första gången.

Bokförlag

Det förlag som innehar rättigheterna och som gett ut boken.

ISBN

Bokens ISBN-nummer fungerar som personnummer för boken.

Genre

Under titeln *genre* följer en checkboxlista över de genrer jag valt att lägga in i litteraturbanken, där man klickar i de egenskaper som boken passar in under. Skälet till att jag valt funktionen *checkbox* och inte *Radiobutton* är att man med *checkbox*-systemet kan kategorisera boken efter flera kriterier. Boken *Ett spöke för mycket* skriven av Cornelia Funke passar in likväl under spänning som humor och med funktionen *checkbox* kan man klicka in båda dessa genrer. Med en *Radiobutton* hade däremot endast ett kriterium gått att använda. I mitt urval av genrer har jag tagit stöd av Kåreland (2009), Nikolajeva (2004) samt av den märkning som biblioteket har gjort på sina barnböcker. De genrer jag valt att ta med i litteraturbanken är:

Deckare
Fabel
Fantasy
Folksaga
Humor
Konstsaga
Myt
Realism
Robinsonad
Rysare
Spänning
Sägen
Äventyr

Tema

Litteratur kan även placeras in under kategorier som inte tillhör genrer och dessa har jag valt att kategorisera under begreppet ”tema”. Syftet med teman är att det finns kategorier som elever gärna frågar efter om man besöker biblioteket tillsammans med dem, exempelvis djur, kärlek, magi etc. Men det finns även teman som är fördelaktiga att arbeta med i klassrummet och kan av den anledningen vara bra att ha sökbara. Några teman som jag tänker på då är interkulturella berättelser, exempelvis *Mehmet och Lilla Luna* skriven av Gunna Grähs, eller historier med andra familjeförhållanden mot kärnfamiljen, som *Alfons och soldatpappan* skriven av Gunilla Bergström, vilken också faller in under temat interkulturell.

När det gäller tema är det ett begrepp som ständigt är under förändring, nya teman tillkommer och det kan därför vara bra att i efterhand kunna föra in nya teman i litteraturbanken. Denna bank är inte statisk, utan det går att lägga in nya checkboxar allteftersom ny litteratur läses och förs in i banken. De teman som är inlagda i litteraturbanken är:

- Interkulturalitet
- Djur
- Familjeberättelse
- Flickbok
- Historisk
- Hjältehistoria
- Hästbok
- Högtid
- Höst
- Kärlek
- Magi
- Natur
- Pojkbok
- Rackarunge
- Sommar
- Sorg
- Sport
- Spökhistoria
- Utanförskap
- Vinter
- Vår
- Vänskap

Handling

En kort beskrivning om vad boken handlar om med korta karaktärsbeskrivningar, händelseförlopp etc.

Berättarstruktur

Precis som under titeln genre och tema följer det även under berättarstruktur en *checkbox*-lista för hur berättandet är utformat i boken. Även här kan man välja att ge boken fler än en egenskap. De berättarstrukturer jag i nuläget valt att ta med i litteraturbanken har jag tagit hjälp av Nikolajeva (2004) att utforma och dessa är:

- Bilderbok
- Kapitelbok
- Kvinnlig huvudperson
- Manlig huvudperson
- Kollektiv huvudperson
- Paraleps (parallella handlingar)
- Förstapersonsberättare
- Andrapersonsberättare
- Tredjepersonsberättare
- Simultan jagberättare (berättar allteftersom händelserna utspelas)
- Retrospektiv jagberättare (berättar i efterhand)
- Kronologisk ordning
- Analeps (flash back)
- Proleps (flash forward)
- In medias res (berättelsen startar i mitten av historien)

Beskrivning av berättarstruktur

Här görs en utförligare beskrivning av bokens berättarstruktur. Är det en kapitelbok eller en bilderbok och i så fall, är det en lättläst kapitelbok med inslag av berättande bilder eller är den lite mer svårläst? Om det är en bilderbok, ackompanjerar bilderna texten, alltså går hand i hand med texten (Granberg 1996) eller bidrar bilderna med ytterligare förståelse? Om boken är berättad i första person, vem är det då som berättar historien? Är huvudpersonen manlig eller kvinnlig och vad har berättaren för egenskaper? Är karaktärerna dynamiska där karaktären utvecklas under berättelsen, eller är de statiska där karaktären inte utvecklas (Nikolajeva 2004)? I detta fält finns alltså utrymme för tankar kring berättarstrukturen, som man bör ha med sig när man läser boken.

Åldersanpassning

Åldersanpassning har även den en *checkbox*-lista i litteraturbanken över vilken ålder som boken lämpar sig för. Åldersanpassning är för mig egentligen ett alldeles för diffust begrepp då flytet och läsförståelsen varierar oerhört mycket i samtliga åldrar, men jag har ändå valt att göra en åldersuppdelning i litteraturbanken med åldersspannen förskoleklass, årskurs 1–3 samt årskurs 4–6. Detta för att få en uppfattning om vilka böcker som är lämpliga till vilka åldrar när man genomför en sökning i banken. Denna sökfunktion får man inte låsa sig vid, eftersom en bilderbok för förskoleklass även kan fungera att arbeta med i årskurs 1 och ända upp till årskurs 6 beroende på syfte och situation. Sökfunktionen fyller sitt syfte bland annat när man vill söka efter böcker som eleverna kan läsa själva, exempelvis när de ska välja en bok för enskild läsning, eller om någon bok bör väljas bort för att den exempelvis innehåller för svåra ord eller är direkt olämplig för vissa åldrar. *Nattens barn Vampyrfesten* skriven av Benni Bødker har jag exempelvis valt att kategorisera till årskurs 4–6, då den kan uppfattas som skrämmande för elever i förskoleklass, men den kan fortfarande lämpa sig för årskurs 3. Ytterligare ett syfte med åldersanpassningen är att jag har valt att skriva in det centrala innehållet ur kursplanerna i *Lgr 11* utifrån den åldersanpassning som jag gjort. När jag exempelvis lade in *Barbapapa och labyrintherna* skriven av Annette Tison, tog jag endast med det centrala innehållet från årskurs 1–3 och inte från 4–6, då den uppgift jag utformat till boken faller inom ramen för centralt innehåll för årskurs 1–3. De ålderskategorier jag valt att ta med i litteraturbanken är:

Förskoleklass
Årskurs 1–3
Årskurs 4–6

Diskussionsfrågor

Här skrivs förslag på lämpliga diskussionsfrågor in. Är det en bilderbok skrivs frågorna in i en punktlista, är det en kapitelbok skrivs frågorna in i flera punktlistor uppdelade efter kapitel. Till kapitelböckerna läggs även en punktlista in över lämpliga slutdiskussionsfrågor.

Uppgift

Till varje bok har jag utformat förslag på lämpliga diskussionsfrågor, men även en konkret uppgift som man kan arbeta med till det litterära verket. Uppgiften beskrivs här utförligt så att man ska kunna följa instruktionen och utföra uppgiften utifrån texten.

Material

Till varje uppgift följer en lista över olika saker som man behöver för att genomföra uppgiften. Det kan vara allt från sax och limstift till kartonger och naturmaterial från skogen. Materialet skrivs i en punktlista och syftet är att det ska gå snabbt att planera in uppgiften samt vara enkelt att samla ihop det material som behövs.

Kursplaner

Att arbeta tematisk är något som jag gärna strävar mot och därför har jag valt att utforma uppgifterna utifrån det centrala innehållet i *Lgr 11*. När man läser en bok för en elevgrupp och samtalar kring den, behandlar man det centrala innehållet i ämnet svenska, men genom att även arbeta med konkreta uppgifter, berörs även ämnen som exempelvis bild samt hem- och konsument-kunskap. Skolans ämnen blir på så sätt integrerade med varandra. Alla ämnen har hittills inte blivit behandlade i min litteraturbank, men flertalet är inlagda i systemet även om jag fram till nu inte fått med alla kursplaner. Några ämnen väljer jag dock att inte ha med i litteraturbanken, som *moderna språk*, *teckenspråk för hörande* samt *modersmål*, då dessa ligger helt utanför min egen kompetens. Inte heller *svenska som andra språk* är inkluderat i litteraturbanken, då detta ämne har samma centrala innehåll som *svenska*. De ämnen som är med i litteraturbanken är:

- Bild
- Biologi
- Engelska
- Fysik
- Geografi
- Hem- och konsumentkunskap
- Historia
- Idrott och hälsa
- Kemi
- Matematik

Musik
Naturorienterande ämnen år (1–3)
Religionskunskap
Samhällskunskap
Samhällsorienterande ämnen (år 1–3)
Slöjd
Svenska
Teknik

Centralt innehåll

Här görs en mer utförlig beskrivning av de ämnen som jag valt att behandla till boken. Om man exempelvis berör det centrala innehållet för engelska skrivs dessa punkter in i banken. I kursplanerna är det centrala innehållet uppdelat under tre rubriker, årskurs 1–3, 4–6 samt 7–9. Jag har endast valt att ta med punkter ur det centrala innehållet utifrån aktuell ålder. Exempelvis anser jag att *Nicke Nyfiken*, skriven av H.A. Rey, lämpar sig för förskoleklass samt årskurs 1–3 och då har jag endast tagit med det centrala innehållet för årskurs 1–3 och inte från de högre åldrarna. Anser man att boken lämpar sig för årskurs 1–3, då skrivs endast målen in från centralt innehåll i årskurs 1–3, även om mål för 4–6 också behandlas. Orsaken till denna uppdelning är att det skulle bli väldigt många punkter att föra in i litteraturbanken, punkter som inte ens är aktuella. Att ta med det centrala innehållet för årskurs 1–3 till boken *Och?* skriven av Bitte Havstad, är onödigt arbete då boken endast är avsedd för årskurs 4–6. Målen behöver inte uppfyllas fullt ut, då många mål är vida och uppgifterna i förhållande till målen är ganska snäva. Det är alltså mål som behandlas som skrivs in, inte mål som uppfylls.

4.3 Sök bok

I fliken *Sök bok* kan man utföra en sökning i litteraturbanken efter lämplig barnlitteratur. De ifyllningsfält som finns på *Sök bok*-fliken presenteras under följande rubriker:

Boktitel

I detta sökfält skrivs bokens titel in, om man på förhand redan vet vilken bok man önskar arbeta med.

Författare

Här skrivs författare in om man exempelvis har som syfte att arbeta kring ett författartema eller känner att man har missat en viktig författare i undervisningen.

Genre

Att söka på genre kan vara en fördel om man har som syfte att undervisa om olika litteraturgenrer eller om man vill göra jämförelser mellan olika verk. Det kan exempelvis handla om att kunna urskilja likheter och skillnader mellan folksagor och konstsagor, eller mellan fantasy och realism.

Tema

Om en elevgrupp ska gå till biblioteket och hitta en bok för tyst läsning i klassrummet, kan det vara användbart att kategorisera litteratur även efter teman. Många elever har specifika intresseområden när det kommer till litteratur och då är det bra att kunna genomföra en sökning efter exempelvis hästböcker och spökhistorier.

Berättarstruktur

Litteratur kan berättas på olika sätt, med olika berättartekniker och för att få ett varierat berättande i högläsningen fyller denna sökfunktion sitt syfte. Här går det exempelvis att kategorisera boken efter berättarperspektiv och vanligast är berättande i tredje person, men även första person är relativt vanligt förekommande. Om man vill jämföra dessa två berättarperspektiv med varandra eller vill ha en kapitelbok som kan läsas under en längre period, kan man här begränsa sin sökning.

Åldersanpassning

Åldersanpassning är som jag nämnde tidigare ett relativt diffust begrepp, men det kan ändå förekomma situationer när man önskar finna en relativt lättläst bok och kan då begränsa sig till att söka för förskoleklass. Eller om man vill arbeta med uppgifter som berör målen i årskurs 4–6.

Kursplaner

Om man i något ämne skulle vilja lyfta in en skönlitterär bok i undervisningen kan man klicka i ämnets checkbox under denna rubrik och då endast få fram ett resultat med böcker som behandlar det angivna ämnet.

Fritt sökfält

Här skrivs valfria sökord in och hela databasen söks då igenom. Du kanske vet att en bok som du läste för länge sedan utspelade sig i Nangijala, men kan inte komma på vad boken heter. Eller att det i en bok finns en rolig karaktär som heter Hedvig Hallongren, men vilken bok var hon med i?

Resultatlista

Längst ner på fliken *Sök bok* finns en resultatlista och här visas de sökträffar man fått upp. Har man exempelvis sökt på Astrid Lindgren kommer alla inlagda böcker som Astrid Lindgren har skrivit upp här. Har du sökt på Astrid Lindgren samt genre fantasy, kommer endast Lindgrens fantasyböcker upp i resultatlistan. Ju fler alternativ som fylls i, desto mer begränsad blir sökningen.

5 Utvärdering av arbetet

Att läsa litteratur för en elevgrupp har många positiva sidor skriver både Kåreland (2009) och Granberg (1996) och detta är även något som jag tydligt kan se när jag arbetar med skönlitteratur i en elevgrupp. Ju mer man läser för eleverna, desto vanare blir de att lyssna och att faktiskt förstå det lästa. Genom att sedan diskutera litteraturen som både Chambers (1993) och Nikolajeva (2004) förespråkar, lyfter man verket och eleverna ges tillfälle att förstå boken till dess handling, struktur och budskap ytterligare. Genom att samla barnlitteratur i en litteraturbank blir det för mig lättare att använda mig av skönlitteratur i undervisningen. Jag är nu mer inläst på olika skönlitterära verk ämnade för barn och har även färdiga frågor till verken att diskutera kring.

När jag har valt litteratur till min litteraturbank, har jag försökt att finna en stor spridning av litteratur, för att kunna använda banken omgående. Dels har jag valt att täcka upp många olika genrer, författare och åldersanpassningar. Jag har även valt att ta med litteratur ur olika bokserier, exempelvis *Pannkakstårtan* som är den första boken om Pettson och Findus skriven av Sven Nordqvist, *Eva och Adam En historia om plugget, kompisar och kärlek* av Måns Gahrton, *Varning för X-ligan* av Peter Gissy med många fler. Genom att välja en bok ur en bokserie till högläsning, kan vi tillsammans i elevgruppen diskutera den, vilket kan leda till att ett intresse för just den serien väcks hos eleverna. Den här metoden kan vara fördelaktig för en elev med ett lågt läsintresse, då denne kan bli inspirerad att läsa nästkommande bok på fritiden. Exempelvis *Nattens barn Vampyrfesten* av Benni Bødker slutar med en mängd frågetecken, samt en lista med frågor som kommer att besvaras i nästkommande bok. Tyckte man då att boken var spännande, finns en chans att eleven själv väljer att gå till biblioteket och läsa nästa bok i serien, *Nattens barn Blod är liv*. Att läsa samma typ av böcker menar Chambers (1993:14) är "att läsa som om jorden vore platt". Han menar att läsaren aldrig gör några nya upptäckter, utan fastnar i det gamla och invanda. Jag håller med Chambers till vis del, att man bör komma i kontakt med olika sorters litteratur och det är vad min bank bidrar till, en samling av många olika sorters böcker. Men jag ser även en fördel i att läsa böcker ur bokserier för en elevgrupp, då första boken kan som tidigare nämnts, väcka ett intresse till att läsa fler böcker.

Under arbetets gång har jag stött på några svårigheter, bland annat att få ordning på den tekniska delen med vilket program jag ska använda till litteraturbanken, men även att få länkningarna att fungera för själva sökmotorn. Jag fann även en större svårighet i att utforma konkreta uppgifter mot vad jag från början hade föreställt mig. Grundidén var att få med alla kursplaner i *Lgr 11*, men vissa har varit riktigt svåra att koppla till de litterära verk som jag har läst och några har än så länge inte kommit med alls. Men de flesta kursplaner finns inlagda i systemet och på så sätt går det att när som helst använda sig av dessa kursplaner när exempelvis nya böcker läggs in i litteraturbanken.

Över lag finner jag dock att arbetet har gått väldigt bra. Jag har hela tiden varit säker på vad jag har velat åstadkomma och har från första stund haft en inre bild av vad som skulle vara med i litteraturbanken. Mycket har ändrats under arbetets gång, men övergripande har jag hållit mig till grundidén och de förändringar som har skett har endast varit till det bättre.

Under arbetets gång har jag besökt biblioteket med några elevgrupper från årskurs ett och två. Första gången var precis innan jag hade påbörjat mitt arbete och de resterande gångerna under arbetets gång. Skillnaderna mellan dessa besök är näst intill obeskrivlig, från att ha gått runt utan kunskap om elevernas läsförmåga och knappt kunnat hjälpa dem i deras förvirrande val av böcker till att kunna vara mitt bland eleverna, diskutera och hjälpa dem i deras sökande. Jag upplevde dels en känsla av att jag faktiskt kan en del om barnlitteratur nu och har möjlighet att stötta eleverna i deras val av böcker. Men jag kände även att jag skulle vilja ha min litteraturbank med mig vid biblioteksbesöken. Vid ett tillfälle frågade en elev mig om jag kunde hjälpa till att hitta en bok utifrån läsförståelse och genre. Genast kom jag på en bok som kunde lämpa sig för denna elev, men jag kunde varken komma på vad boken hette eller vem som hade skrivit den. Hade jag vid det här tillfället haft min litteraturbank med mig, kunde jag dels ha utfört en genresökning, men även kunnat utföra en sökning i *fritt sökfält* och där kunnat skriva "Härslövsbladet" och då fått upp *Varning för X-ligan* skriven av Peter Gissy som sökträff, en bok som hade passat bra för denna elev. Att banken kommer väl till användning under mitt framtida yrkesliv är det ingen tvekan om och det i sin tur gör att jag nu känner mig tryggare än någonsin tidigare att ge mig ut och fortsätta mitt arbete.

6 Tack

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till Gustaf Rylander Gerdeman som har varit en stor hjälp för mig i mitt utvecklingsarbete. Det är lätt att i början av en idé utforma en vision över hur man vill att saker ska se ut och hur de ska fungera, men att sedan få denna vision att bli verklighet är en större utmaning. Min styrka i det här projektet var idé och kreativitet, men för att kunna få idén till att faktiskt bli en fullt fungerande litteraturbank, det hade inte gått om det inte hade varit för Gustaf.

Tack ännu en gång!

/Marie Nilsson

Källor

Litteraturen som jag använt till mitt utvecklingsarbete är uppdelad under två rubriker, *Facklitteratur* och *Skönlitteratur*. Under facklitteratur står den bakgrundsforskning som jag har använt mig av medan man under skönlitteratur finner de litterära barnboksverken som jag referat till i rapporten.

Facklitteratur

Chambers, Aidan, 1993: *Böcker inom oss*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Granberg, Ann, 1996: *Småbarns sagostund*. Stockholm: Liber.

Kåreland, Lena, 2009: *Barnboken i samhället*. Lund: Studentlitteratur.

Lgr 11, 2011: *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*.

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2575

Hämtad den 12 februari 2012 kl:19.00

Nikolajeva, Maria, 2004: *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.

Svenska barnboksinstitutet, 2010: *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: en dokumentation*.

http://www.sbi.kb.se/Documents/Public/Bokprovning/Dokumentation/Dokumentation_Argang_2010.pdf Hämtad den 12 februari 2012 kl:19.00

Skönlitteratur

Andersen, Hans Christian, 1853: *Den fula ankungen*. LäsaBra.

Angeborn, Ingelin, 2010: *Sorgfjäril*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Bergström, Gunilla, 2006: *Alfons och soldatpappan*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Borg, Inga, 1982: *Plupp och vårfloden*. Stockholm: AWE/Gebbers.

Bødker, Benni, 2009: *Nattens barn Blod är liv*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Bødker, Benni, 2009: *Nattens barn Vampyrfesten*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Dahl, Roald, 1983: *Häxorna*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Funke, Cornelia, 1993: *Ett spöke för mycket*. Stockholm: Berghs.

Gahrton, Måns, 1995: *Eva och Adam En historia om plugget, kompisar och kärlek*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Gissy, Peter, 2004: *Varning för X-ligan*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Grimm, Jacob & Wilhelm, 1983: *Askungen*. Bromma: Opal.

Grimm, Jacob & Wilhelm, 1983: *Den tappra skräddaren*. Bromma: Opal.

Grimm, Jacob & Wilhelm, 1983: *Rödluvan och vargen*. Bromma: Opal.

Genar, Katarina, 2010: *En hemlig vän*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Grähs, Gunna, 2010: *Mehmet och lilla Luna*. Stockholm: Alfabeta.

Hallberg, Lin, 2004: *Alla älskar Sigge*. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Havstad, Bitte, 2010: *Och?* Bromma: Opal.

Jacobsson, Anders & Olsson, Sören, 1984: *Sagan om Sune*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindgren, Astrid, 1946: *Alla vi barn i Bullerbyn*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindgren, Astrid, 1973: *Bröderna Lejonhjärta*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindgren, Astrid, 1954: *Mio min Mio*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindgren, Astrid, 1945: *Pippi Långstrump*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Mull, Brandon, 2006: *Fablehaven den förbjudna skogen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Nordqvist, Sven, 1985: *Pannkakstårtan*. Bromma: Opal.

Rey, H.A. 1941: *Nicke Nyfiken*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Rey, Margret, 1945: *Pricken*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Rudolfsson, Marie Louise, 1971: *Vitnos det lilla russet*. Malmö: B. Wahlströms.

Rydén, Inger, 2010: *Krukmakarens dotter*. Västerås: Författarhuset.

Tison, Annette, 1996: *Barbapapa och labyrinterna*. Malmö: B. Wahlströms.

Sandberg, Inger och Lasse, 1965: *Lilla spöket Laban*. Stockholm: AWE/Gebers.